Веднъж разбудени и измъкнати от хранилището на времето, лицата, звуковете, миризмите, цветовете и думите, настоящето, миналото и неизвестното бъдеще, прииждаха в главата му като прилив, който постепенно се надига в залива, завладявайки стъпка по стъпка плажовете.

Херцег се запита не беше ли пословичната пробивност, която му приписваха през всички тези години, чиста измама, плод на поразителния му мързел, който беше задушаван и убиван с воля и страшни усилия, потискайки в най-дълбоките и най-тъмни предели онова, което наричаме вътрешно битие. Не дебнеше ли, значи, този ленив и неуспял Нико Херцег през цялото време в засада (както и тогава, през 1954 г., докато чакаше зад живия плет басистът да обезчести Лина Коен), като търпелив, неподвижен убиец, за да унищожи при първа възможност дългогодишния си мъчител, "нашия популярен Нико Херцег", който се перчеше и, облечен в тържествените одежди на успеха, съвсем забравяше откъде произлиза, какви опасности го преследват по петите и дебнат от клопките на нежностите, които той отблъскваше тозчас, щом се появяха; отричаше се от приятелството, противеше се на любовта - на всичко, което можеше да отслаби болната му амбиция и което нямаше да е съвършено чисто и напълно разрешимо - всички подземни и подводни страсти, неясни намеци, носталгия и спомени за добрина, на която никога не беше отвърнал с благодарност. Колко като него през това време се проваляха само за един сезон или просто се отказваха от кариерата, колко такива само обръщаха гръб и изчезваха в анонимния поток, докато Херцег единствен вървеше право към целта, която си беше определил сам - безстрашен, неуязвим, без любов в сърцето.

И може би малкият неуспял сантиментален Нико Херцег, кривокрак, изгладнял, похабен и сив, препълнен с непредсказуеми славянски копнежи, разкъсван от противоречия и омотан в кълбото на нещастията, които го съпровождаха от малък, всеки път и постоянно в пат-позиция, нито тук, нито там - може би такъв, какъвто е, малкият Херцег най-после дочака своя съдбовен миг и, голям, известен, надалече прочут, "кой е кой" Н. Х., да отиде прекалено далече във времето, да се гмурне прекалено дълбоко, нещо да се повреди в акваланга или в нервната му система, все едно, и да разруши и потопи след него всички мостове, които свързваха времето на 1947 и времето на 1974 г. и с един единствен отчаяно смел замах да отреже пътя му за отстъпление, да надхитри големия си двойник и да го зароби завинаги!

Значи, ако вече няма връщане на "Трамунтана" и в "драги зрители, добре дошли в юбилейното трийсето предаване 'Чудесата на Адриатика'!" - какво остава от него там, отвъд в 1974 г., а какво - тук?

Когато сънят на човек е по-хубав от действителността, то тогава по-добре е той да умре*. В този случай - каза Херцег - остатъка от живота си ще прекарам мъртъв! Да, може би така и да изглежда госпожа Смърт отблизо! Във всеки случай знаеше, че не може да остане тук, без скоро да бъде забелязано това и предизвика нечие съмнение. Ако още не е мъртъв, тогава тази грешка лесно ще се поправи от други: ще го убият вече по някакъв подходящ начин; ще го затворят в лудница или ще го арестуват като съмнителен, все едно. Смешна смърт, по-странна от всички, които бе издирвал и преснимал повече от половин година из европейски и американски филмови архиви, за да направи монтаж от

---

* Саади от Шабас (1188 - 1291) (б.а.)

тях в онова вече класическо предаване "Смъртта е моят занаят" (1971 г.), където с вълнуващ ритъм свърза различните начини, по които мъже и жени напускат живота: смърт в срутени босненски мини, в болнични кревати; бавната разлагаща смърт на облъчените в Хирошима и Нагасаки, красивата смърт на стареца, който захапа ябълка, паднала от дървото и умря сред плодовете (Довженковата "Земя", 1930 г.), сгърчените овъглени трупове от изгорелия "Боинг-707" в пущинаците край Париж и демонстративната смърт на някакъв самоубиец в Хамбург, когото пожарникарите се опитваха да спасят до последния миг, когато най-накрая им се изплъзна от трийсетия етаж на сградата и с крясък политна към земята; и онова известно убийство на сайгонския площад, когато някакъв южняшки офицер вдига пистолета и хладнокръвно убива един затворник, смъртта на американския президент Джон Кенеди в автомобила, още и онази, другата смърт, произлязла от тази, когато Джек Руби пред очите на журналисти и полицаи застрелва Лий Осуалд, уж убиеца на Кенеди; размазаните и трепкащо снимани разстрели от Испанската гражданска война и немите смърти, заснети с ръчно навиваща се камера, където хората рухват като кегли в кегелбан - твърде добър монтаж на двеста и петдесет смърти под звуците на танцов оркестър, докато други хора се забавляваха, вдигаха наздравици, целуваха се, вдигаха наздравици и си честитяха нови години по реда, по който идваха - разюздана тълпа с хартиени шапки и клоунски носове, сцени, сменяни от ретардации на лобни места и гробари, които тъпчат разстреляните в току-що рендосани ковчези от пресен смолист чам... На това предаване липсваше само коронният му последен кадър за надписите накрая: смъртта на автора му - нищо особено, само един хубав слънчев ден на непознат плаж и един трийсет и седем го-

дишен мъж, който седи и гледа морето - мъртъв. "В случай, че съм умрял - мисли си Херцег, - нищо от всичко, което ми се случва, няма да може да се използва! Жалко!"

Машинално вдигна ръка да види колко време е от другата страна на живота, но часовникът му отдавна беше спрял.

Така вече не знаеше нито колко е часът, нито кой ден е.